

Mandela klimat deňsizligini soñlandyrmak isläpdi

Category: Kitapcy, Publisistika

написано kitapcy | 26 января, 2025

Mandela klimat deňsizligini soñlandyrmak isläpdi ATAM MANDELA YZYNA EÝERMEGIMIZI we KLIMAT DEŇSIZLIGINI SOÑLANDYRMAGY ISLÄRDI

Umydyň we kollektiwleýin çäreleriň güýjüne ynanýardы. Onuň COP28-de aparteide garşy alyp baran göreşi bilen parallelilikler bütin dünýäniň gözüniň öñündedi.

Nelson Mandelanyň ruhunda bu pursaty ýeňiş turniri däl-de, tagallalarymyzy güýçlendirmegiň çäresine çagyryş hökmünde baha bereliň (AFP)

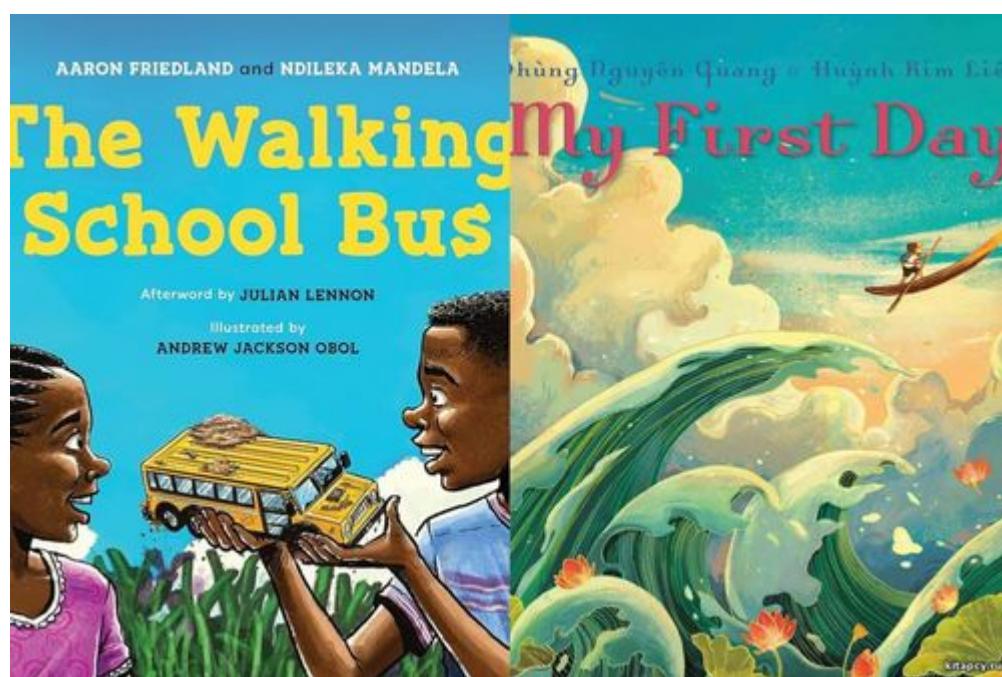
Taryhyň ýyllyklarynda örän möhüm pursatlar kollektiwleýin ýolagçylygymyzy täzeden kesgitleýär, umumy ykbalymyzy täzeden ýazýar we global hakydany täzeden şekillendirýär. Global garşylygyň we adalatyň siwmoly Nelson Mandelanyň agtygy hökmünde COP28-de beýle pursatyň bolandygyny duýdum.

Bu duşuşyk döwletleriň bir ýere ýygňanymagydan zyýat, klimat aparteidine garşy alyp baran göreşimizde umyt ýalkymy bolup öñe saýlandy. Klimat üýtgeşmesiniň iň ýaramaz täsirlerinden

gaçmak mümkünçiligi barlar bilen ýoklaryň arasyndaky görnetin uçurymy görkezýän bu adalga sosial adalatsyzlygyň sensassiýasyndan has köp zady öz içine alýar. Munuň özi daşky gurşaw krizisiniň garşysynda global deňlik üçin açık çagyryş. Dogrusyny aýdalyň: klimat aparteidi global sistemalarymyzyň nähili erbetdiginiň iň güýçli subutnamasy. Bu diňe daşky gurşaw krizisi däl, häzirki daşky gurşaw krizisimiziň karbon zyňyndylary ýaly ykdysady we sosial sistemalaryňam miwesidigini ýüze çykaran etiki we deňsizlik krizisi. Atamyň garşıy çykan aparteid režimi bilen parallelik mesaňa göze ilýär: Sistematik jynsparazlyk adalatsyzlygy nähili deňsizligi goldaýan bolsa, klimat aparteidi-de baýlaryň garyp-gasarlary we gyrakladylanlary çäklendirilmedik görnüşde sarsdyryp taşlan täsirlerinden özlerini izolirlän bölünışigini dowam etdirýär.

Ine, şol sebäpli-de COP-dan öň we geçirilýän wagtynda dünýäniň öňüsyrasynda durandygyna däl-de, şol bir wagtyb özünde çuňňur ýagdaýda onuň tarapyndan şekillendirilendigine ynandygym klimat aparteidi ýagdaýy hakda açık sözlüdim.

COP28-de klimat aparteidiniň strukturalayýn täsirlerine garşıy haýsydyr bir garşılyk görkezmek hemise kyn bolýar.

BMG-nyň klimat üýtgeşmesiniň düwmesindäki energetika pudagynyň adamy, COP-yň başlygy doktor Sultan el-Jabiri umuman gözden

çykaran Günbatar dünýäsindäki köp sanly adam ýaly meniňem birgiden şübhelerim bardy.

Emma el-Jabir özüne şübhe bildirenleri ýalňyşdyrdy. COP28-de gury çekişmeden başga-da kän zat gördük. El-Jabir şübheçilere ýumruk salgap, mundan öň 27 ýyllap hiç bir COP-yň etmedik işini etmegi ýola goýdy: Ol dünýäniň iň köp mätäçlik duýyan kollektiwleýin oýanyşynyň öňünü açdy.

Hawa, entek etmeli iş kän, emma duşuşygyň tebigy ýangyçlardan daşlaşmakda üpjün eden görlüp-eşdilmedik pikir birlihi oturymly energiýa sistemalarynda gerekli öwrülişiginiň başlangyjyna ýşarat edýär. Bu diñe syýasy öwrümi däl, uly öwrülişigi alamatlandyrýar. Bütin dünýä ilkinji gezek energiýa gurluşlarymyzy tebigy ýangyçlardan gelýän bähbide baglap goýan strukturadan planetanyň sagdynlygyna we deňligine üns berýän gurluşa öwürmegiň gyssagly wajyplygy boýunça-da pikirler bir. Mälim edilen maliýe maksatnamalary (BAE-niň 30 milliard dollarlyk klimat fondy we pes girdejili ýurtlar üçin 700 million dollar bilen bile) maliýe çärelerinden has gymmada düşýär.

Bu borçnamalar möhüm zat, emma üstünlikleri, aç-açanlyk, hasap berip biljek we täsirlenen jemgyyetler bilen hakyky bilelikdelige üns berýän praktiki strategiýalaryna bagly. Bular deňlige goldanýan klimat maliýeleşdirijä tarap ädilen ädimdir, emma hakyky gymmatlyklary praktikada klimat üýtgeşmesine garşıy iň goragsyz gatlagyň durmuşynda döretjek täsirleri bilen ölçener.

COP28-de dowam etdirip boljak ekerançylyga üns berilmegi we 130-dan gowrak ýurduň klimat meýilnamalaryna ekerançylyk çeşmeli galyndylary degişli etmegi başga bir sepgitleýin üýtgeşmä ýşarat edýär. Daýhançylygyň diñe bir kär däl, şol bir wagtyň özünde güzeran dolamagyň ugry bolangoň, Afrikada ekerançylygy klimat strategiýalaryna degişli etmegiň logiki taýdan esassyz bolmak bilen bir hatarda güzeran dolamak we adalat problemasy bolmagynda galýar.

Bu COP-da delegatlar ahyrsoñunda ekerançylygyň diñe düzgünleşdirilmeli pudak däl-de, eýsem azyk howpsuzlygy, jemgyetiň berkligi we ykdysady dolandyryşyň aýgytlaýyjy sütünidigini kabul etdi. Bulam gürrüni gidýän öňünü alyş çäreleri diñe daşky gurşawa jogapkärçilikli çemeleşmekden has beter, şol bir wagtyň özünde klimat ynjklygynyň öňki hatarlarynda ýer alanlary goramak we güýçlendirmek üçin gurala

öwürýär.

Täzelemäge degişli energetikany giňeltme borjy we nebit-gaz kompaniyalarynyň metan galyndylaryny minimum derejä düşürjeklerine beren sözi pudagyň klimat krizisindäki rolunyň barha artýan görnüşde kabul edilendigini görkezýär. Emma bu borçnamalaryň sagdyn we tassyklaýy çäreler bilen garşylanmagy gerek. Täzelemäge degişli energetikalara geçiş ykdysady mümkünçilikler döretmek bilen birlikde tebigy ýangyç industriýalaryna garaşly jemgyyetleriň has ýaşyl ykdysadyýete geçişde yzda galmaýgyny üpjün etmek bilen işçi güýji geçişleriniň üns bilen baga berilmegi gerek.

COP28 boýunça pikir edenimde, atamyň umyda we kollektiwleýin çäreler bolan ynanjyny ýada salýaryn. Şol bir sagtyň özünde öňümizdäki borjumazyň derwaýslygy-da meni haýrana goýýar. Klimat aparteidine garşy görüşme daşky gurşawlaýyn çäreden has artygyny, sosial-ykdysady gurluşlarymyzyň düýpli formada gözden geçirilmegini talap edýär. Aýak üstünde bolşumyz syýasy praktikasynyň aňyrsyna geçip, klimat görüşümiziň deňligini we hemmetaraplaýynlygyny ýola goýmaly.

COP28-de barylan «BAE geleşigi» entek görlüp-eşdilmedik we sepgitleýin başlangyç nokadydyr, emma esasy synag munuň amala aşyrylmagy we anyk, adyl, amatly çäreler öwrülmeginde ýatýar. Gurply ýurtlar we şahslar diňe borçlarda däl, eýsem şol bir wagtyň özünde global jemgyyetimiziň biri-birine bagly tebigatyny tanaýan, hasap berip bolýan, oňşukly çäreleriň başyny çekmeli.

Nelson Mandelanyň ruhunda bu pursaty ýeňiş turniri däl-de, tagallalarymyzy güýçlendirmegiň çäresine çagyryş hökmünde baha bereliň. Sosial-ykdysady statuslaryna garamazdan, hemmeleriň howpsuz we dowamly geljege eýe bolan, klimat aparteidiniň bolmadyk dünýäsi üçin tagalla etmelidiris.

Ndileka MANDELA,
sosial aktiwist, «Thembekile Mandela» fondunyň başlygy.
Penşenbe 21.12.2023 ý. Publisistika